

Nr 42.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1944 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om arbetstidens begränsning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 396, vilken behandlats av andra lagutskottet, hava herrar *Persson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 1 § andra stycket punkten d) lagen om arbetstidens begränsning skall utgå.

Enligt nämnda punkt undantages från lagens tillämpning »arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov».

I motiveringen till yrkandet beröres endast behovet av lagstadgad arbets-tidsreglering för sjukvårdspersonal, ej för de övriga personalkategorier som avses i det återgivna stadgandet. Beträffande sjukvårdspersonalen fram-hålla motionärerna den brist på sådan arbetskraft, som för närvarande råder i landet. Denna brist anses bero huvudsakligen på att personalens löne- och arbetstidsförhållanden icke äro sådana, att de locka den kvinnliga arbetskraften. Den långa arbetstiden och systemet med splittrad fritid anses ha motverkat rekryteringen i nära nog lika stor omfattning som löne-förhållandena. Ett beslut, enligt vilket allmänna arbetstidslagen skulle gälla även för sjukvårdspersonal, skulle enligt motionärernas mening underlätta rekryteringen. — Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen ha efter remiss yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission, styrelsen för Svenska landstingsförbundet, styrelsen för Svenska stadsförbundet, landsorganisationen i Sverige, Svenska sjukhuspersonalförbundet, Statens sjukhuspersonals förbund, styrelsen för Svenska lasarettläkarföreningen, styrelsen för Svenska sanatorie-läkarföreningen och Svensk sjuksköterskeförenings centralstyrelse. För yttrandena redogöres här nedan.

Frågan om lagstadgad reglering av arbetstiden för sjukvårdspersonal har förutom vid behandlingen av allmänna arbetstidslagen vid flera tillfällen i anledning av motioner varit föremål för riksdagens prövning. En redogörelse för vad sålunda och i övrigt beträffande frågan förekommit till början

*Tidigare
behandling
av frågan.*

av 1937 finnes intagen i andra lagutskottets utlåtande nr 37 vid 1937 års riksdag. Utskottet får hänvisa till denna redogörelse.

Vid 1937 års riksdag väcktes en motion med yrkande, att tillämpningsområdet för allmänna arbetstidslagen måtte utsträckas att omfatta också anstalts- och sjukhuspersonal. I sitt utlåtande (nr 37) i anledning av motionen anförde andra lagutskottet:

En reglering av arbetstiden för den vid statens sinnessjukhus anställda personalen har skett från och med den 1 januari innevarande år. Genom denna reglering har arbetstiden för en stor del av nämnda personal betydligt nedsatts. Vidare har uppenbarligen det av medicinalstyrelsen den 30 maj 1936 utfärdade cirkuläret med anvisningar rörande ordnandet av arbetsförhållandena för sjukvårdspersonalen vid samtliga övriga sjukvårdsanstalter verkat i samma riktning. Medicinalstyrelsens yttrande i ärendet giver vid handen, att dessa anvisningar i stor utsträckning vunnit beaktande antingen på det sättet, att beslut redan fattats om genomförande helt eller delvis av den med cirkuläret åsyftade arbetstidsbegränsningen, eller såtillvida, att utredningar syftande till en bättre ordning på förevarande område igångsatts.

Det är ännu icke möjligt att helt överblicka verkningarna av nyssnämnda cirkulär. Därtill kommer, att vissa framställningar i ämnet för närvarande äro föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn till dessa omständigheter finner utskottet, utgående från att den i motionen berörda frågan blir föremål för den uppmärksamhet, som den otvivelaktigt förtjänar, ej skäl att tillstyrka motionen.

Utskottet hemställde därför, att motionen ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, vilken hemställan bifölls av riksdagen.

*Nuvarande
reglering.*

Enligt kungl. brev den 9 december 1938 har arbetstiden för sjukvårds- och ekonomipersonalen vid *statens sinnessjukhus* i överensstämmelse med beslut av 1938 års riksdag från och med den 1 januari 1939 begränsats till 48 timmars arbetsvecka.

I lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus stadgas, att vid sjukhus skall finnas anställd för dess behöriga skötande erforderlig personal. Denna skall vara så talrik och ha sin tjänstgöring så ordnad, att nödig vila och ledighet kan beredas densamma. Högsta tillsynen över nämnda sjukhus utövas enligt lagen av medicinalstyrelsen, vilken har att ägna särskild uppmärksamhet bl. a. åt sjukvårdspersonalens arbetsförhållanden. Enligt den för medicinalstyrelsen utfärdade instruktionen torde styrelsens tillsynsskyldighet omfatta även andra sjukvårdsanstalter än sjukhus i berörda lags mening.

Den 30 maj 1936 utfärdade medicinalstyrelsen ett *cirkulär till samtliga sjukvårdsanstalter med undantag av statens sinnessjukhus* med anvisningar rörande ordnandet av sjukvårdspersonalens arbetsförhållanden. I cirkuläret framhölls, att de inspektioner, som medicinalstyrelsen i anslutning till ovan nämnda bestämmelser låtit verkställa vid olika sjukvårdsanstalter, i ett fler-

tal fall givit vid handen, att sjukvårdspersonalens arbetsförhållanden ännu icke på långt när blivit så ordnade, att de motsvarade bestämmelserna i sjukhuslagen. Ytterligare bekräftelse på att så vore fallet hade vunnits genom vissa av medicinalstyrelsen under senare år verkställda utredningar i frågor på hithörande område. På grund härav och med hänsyn till den rastlöst fortgående utvecklingen på sjukvårdens område med därav föranledd ökning i sjukvårdsarbetets intensitet och omfattning anhöll medicinalstyrelsen, att anstaltsledningarna måtte ägna noggrann uppmärksamhet åt skyldigheten att på angivet sätt reglera sjukvårdspersonalens arbetsförhållanden. För vinnande av detta syfte borde varje anstaltsledning låta uppgöra en plan för sjukvårdsarbetets bedrivande vid anstalten. Denna plan borde inrymma såväl bestämmelser om arbetets omfattning och arbetstidens längd för både dag- och nattpersonal som föreskrifter rörande de ledigheter som skulle tillkomma personalen. Vid överbeläggning av sjukvårdsanstalt borde tillses, att personalen utökades i erforderlig utsträckning.

I cirkuläret lämnades vidare anvisningar rörande personalens arbets- och fritid. Beträffande *dagtjänsten för all sjukvårdspersonal med undantag av röntgenpersonal* borde i sådant avseende beaktas följande synpunkter:

1) För sjukvårdspersonal i dagtjänst bör arbetet taga sin början tidigast klockan 7. Därest det anses lämpligt, att visst morgonarbete ombesörjes av nattpersonalen, må detta arbete icke taga sin början tidigare än klockan 6,30.

2) Arbetet bör organiseras på sådant sätt, att personalen ostört må kunna intaga sina måltider.

3) Arbetet för sjuksköterska (skötare), respektive barnmorska, bör ordnas så, att hon beredes tillfälle att minst två timmar dagligen vistas utom anstalten. Tillika bör hon erhålla sammanhängande ledighet under en vardag per vecka och dessutom ledighet antingen varannan söndag eller, därest detta ej låter sig göra, en halv söndag varje vecka. Vad i denna punkt angivits avser jämväl assistentsköterska. På anstalt med så ringa antal sängplatser, att endast en sjuksköterska, respektive barnmorska, där finnes anställd, bör sjuksköterskan, respektive barnmorskans, därest den varje vecka återkommande samlade ledigheten i nyss angiven utsträckning icke kan beredas henne, på annat sätt erhålla motsvarande ledighet, förslagsvis i ett sammanhang en gång i månaden, under vilken ledighet hon lämpligen ersättes av ambulerande, för ändamålet särskilt anställd sjuksköterska, respektive barnmorska. Arbetstiden för i denna punkt angiven personal må icke överstiga 216 timmar under en tidsföljd av fyra veckor.

4) Arbetstiden för sjuksköterskeelev (elev vid godkänd sjuksköterskeskola) må icke överstiga 216 timmar under en tidsföljd av fyra veckor och bör lämpligen regleras på sådant sätt, att tjänstgöringen för dag begränsas till nio timmar och för vecka till 54 timmar, dock med undantag av första skolårets elever, för vilka arbetstiden icke må överstiga 192 timmar under en tidsföljd av fyra veckor. För de sistnämnda eleverna bör lämpligen tjänstgöringen för dag begränsas till åtta timmar och för vecka till 48 timmar. I de ovannämnda tiderna äro måltidsraster icke inräknade. Elevens arbete bör dessutom ordnas så, att hon erhåller tillfälle att dagligen minst två timmar vistas utom anstalten, ävensom att hon varje vecka beredes en sammanhängande ledighet under åtminstone en hel dag per vecka.

5) Arbetstiden för övrig sjukvårdspersonal må icke överstiga 216 timmar under en tidsföljd av fyra veckor och bör lämpligen ordnas så, att tjänstgöringen för dag begränsas till nio timmar och för vecka till 54 timmar. Härifrån undantages dock den tillfälliga sjukvårdspersonal, som, utan att tillhöra godkänd sjuksköterskeskola, i utbildningssyfte fullgör arbete vid sjukvårdsanstalt. För dessa s. k. praktikanter må arbetstiden icke överstiga åtta timmar per dag respektive 48 timmar per vecka. Beträffande i denna punkt omnämnd personal bör ledighet ordnas på sätt ovan angivits för sjuksköterskeelever.

I fråga om *natttjänsten för samma personalkategorier* borde enligt cirkuläret beaktas följande:

1) Vid varje sjukvårdsanstalt bör skolad sjuksköterska finnas anställd för fullgörande av natttjänst, vid större sjukhus flera sjuksköterskor. Tillika bör för dylik tjänst biträdande personal finnas anställd i erforderlig utsträckning.

2) För personal, som turvis förordnas fullgöra natttjänst, bör denna tjänstgöring utsträckas att omfatta viss längre tidsföljd, förslagsvis perioder om 30 dygn.

3) All personal, som fullgör natttjänst, må icke åläggas att vaka mera än högst sex nätter i följd, efter vilken tid avbrott göres med minst en natts vila, varvid den för tillfället lediga personalen ersättes av annan personal. Arbetstiden per dygn för denna personal må icke överstiga nio timmar, måltidsraster häri icke inräknade. Omedelbart efter fullgörande av natttjänst skall därtill förordnad personal befrias från arbete och därjämte under hela påföljande dag beredas tillfälle till *ostörd* vila i tyst beläget rum. Tillsyn bör ägnas däråt, att dylik personal under natten erhåller lämpliga måltider samt övriga måltider på sådana tider, att den nödiga vilan icke avbrytes av dessa.

4) Därest vid behov specialutbildad personal tillfälligtvis förordnas tjänstgöra nattetid, må densamma påföljande dag beredas motsvarande ledighet.

Beträffande *personal å röntgen- och radiumavdelningar* uttalades i cirkuläret, att arbetstiden för sjuksköterska och annan sjukvårdspersonal, som hade sitt huvudsakliga arbete förlagt till sådan avdelning, ej finge överstiga 8 timmar om dagen eller 48 timmar per vecka. Arbetsdagen borde uppdelas så, att minst två timmars ledighet under den ljusa delen av dagen erhöles. All nu ifrågavarande personal borde sön- och helgdagar i största möjliga utsträckning vara befriad från arbete.

För den oskolade sjukvårdspersonalen och ekonomipersonalen vid de av landsting och kommuner drivna sjukvårdsinrättningarna har arbetstiden under senare år i allt större utsträckning reglerats genom *kollektivavtal*, och därigenom ha vunnits förbättringar, som gå utöver vad som föreskrivits i medicinalstyrelsens cirkulär.

I de mellan Svenska landstingsförbundet, å ena, samt Svenska sjukhuspersonalförbundet och Svenska kommunalarbetareförbundet, å andra sidan, gällande den 23 mars 1942 träffade normalavtal, som skola ligga till grund för kollektivavtal mellan landsting och arbetarorganisationerna, bestämmes den ordinarie arbetstiden till 192 timmar per fyra veckorsperiod. Vid anstalter, där normalt högst fyra av avtalet berörda befattningshavare finnas

anställda, kan dock arbetstiden överstiga 192 timmar men skall utgöra högst 216 timmar per fyraveckorsperiod. I normalavtalen regleras vidare frågorna om beredskapstjänst, varmed förstås befattningshavares skyldighet att uppehålla sig inom anstalten eller i dess omedelbara närhet, övertidsarbete samt fritid.

I samband med att nämnda normalavtal ingingos träffades överenskommelse om att arbetstidsregleringen skulle genomföras successivt. Enligt denna överenskommelse skulle i de landsting, som icke redan genomfört eller utfäst sig att inom viss bestämd tid genomföra den i normalavtalet bestämda ordinarie arbetstiden, den vid avtalets ingående gällande arbetstiden fortfarande tillämpas. Från och med 1944 skulle dock arbetstiden utgöra högst 208 och från och med 1945 högst 200 timmar per fyraveckorsperiod. Från och med 1946 skulle den i normalavtalet omnämnda arbetstiden vara generellt genomförd.

I anslutning till motiveringen i motionen beröres i samtliga yttranden *Yttrandena.* utom det som avgivits av landsorganisationen endast frågan om arbetstidsreglering för sjukvårdspersonal.

Motionärernas yrkande, såvitt angår denna personal, tillstyrkes av Svenska sjukhuspersonalförbundet och Statens sjukhuspersonals förbund samt med vissa reservationer av styrelsen för Svenska sanatorieläkarföreningen. Arbetsmarknadskommissionen uttalar ej någon åsikt. Förslaget om ändring i arbetstidslagen avstyrkes i övriga yttranden, varvid emellertid medicinalstyrelsen och landsorganisationen förorda en utredning angående frågan om specialreglering av arbetstidsförhållandena för sjukvårdspersonal.

Arbetsmarknadskommissionen framhåller, att de i medicinalstyrelsens ovan nämnda cirkulär givna reglerna beträffande arbetstiden icke äro av tvingande natur, varför deras betydelse under tider, då sjukhusen varit hårt belastade eller då personalbrist rått, varit relativt begränsad. Tillgänglig personal hade måst tagas i anspråk utöver vad anvisningarna medgäve. I fråga om tillämpningen av kollektivavtal anföres:

Inom Malmöhus, Värmlands och Östergötlands läns landstingsområden har redan en arbetstid av 192 timmar för fyraveckorsperiod genomförts. I Stockholms läns landstingsområde kommer den att vara genomförd fr. o. m. år 1945.

För personalen vid Stockholms, Göteborgs och Malmö sjukvårdsinrättningar gäller en arbetstid av 192 timmar per fyraveckorsperiod, och så torde i regel vara fallet även vid sjukhusen i övriga städer, som ej delta i landsting.

För ekonomipersonalen vid sjukvårdsanstalterna gäller redan nu praktiskt taget undantagslöst kollektivavtal, innefattande en arbetstid på 192 timmar för fyraveckorsperiod.

Arbetsmarknadskommissionen fortsätter:

Även om en reglering av arbetstiden för hithörande personalgrupper i nära överensstämmelse med arbetstidslagens bestämmelser genom införandet

av en arbetstid på 192 timmar för fyraveckorsperiod icke kommer att vara genomförd vid samtliga större sjukvårdsinrättningar förrän år 1946, har dock redan vid de återstående av dessa inrättningar så väsentliga reduktioner i fråga om arbetstidens längd vidtagits, att det finnes anledning ifrågasätta, om denna verkligen skulle vara en primär orsak till svårigheterna att anskaffa personal.

Resultatet av en undersökning rörande sjukvårdens arbetskraftsproblem, som företagits inom kommissionen under sommaren 1943, talar för att detta endast i begränsad omfattning torde vara fallet. I och för denna undersökning hade yttranden angående det aktuella läget inom detta arbetsområde och orsakerna till den där rådande bristen på arbetskraft infordrats från samtliga länsarbetsnämnder.

En sammanfattning av de avgivna yttrandena utvisar, att kritik anförts mot arbetstiden såväl vid de mindre anstalterna som vid de större sjukvårdsinrättningar, vid vilka avtalsenliga arbetstider tillämpas.

Arbetstiderna vid de mindre anstalterna synas fortfarande vara synnerligen oregelbundna. Beträffande dessa anstalter torde därför arbetstidsförhållandena direkt försvåra personalrekryteringen. Även om arbetstidslagen utsträcktes att gälla för arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, skulle den emellertid enligt dess 1 § icke äga tillämpning på dessa anstalter.

Vid de inrättningar för vilkas personal avtalsenliga arbetstider tillämpas har på indirekt väg ett sådant problem uppstått. Genom den rådande personalbristen ha nämligen de avtalsenliga arbetstiderna icke alltid kunnat hållas.

Den viktigaste orsaken till svårigheterna att rekrytera personal till sjukvårdsinrättningarna ligger enligt denna undersökning i att de nuvarande sjukhus- och anstaltslönerna icke äro ägnade att stå sig i konkurrensen vid den rådande allmänna bristen på arbetskraft. Åtskilliga kvinnor, vilka under andra förhållanden på arbetsmarknaden skulle hava sökt sig arbete inom sjukvården, ha nu kunnat erhålla mera lönande och ofta mindre betungande sysselsättning inom andra arbetsområden.

Personalrekryteringen till sanatorierna torde därutöver försvåras genom en befarad smittorisk.

Svenska sjukhuspersonalförbundet håller före, att orsakerna till den nuvarande personalbristen vid sjukhusen äro att söka i förhållanden som hänföra sig till lönerna, arbetstiden, bostäderna och befodringsutsikterna.

Statens sjukhuspersonals förbund anför samma synpunkter. Förbundet anser, att det är ett likställighetskrav, att arbetstiden regleras enligt allmänna arbetstidslagen.

Styrelsen för *sanatorieläkarföreningen* yttrar:

Styrelsen kan vitsorda, att svårigheten att anskaffa sjukhuspersonal blivit ett alltmera brännande problem, som måste uppmärksammas av såväl sjukvårdsmyndigheter som av alla övriga, vilka äro intresserade av att landets sjukvårdsstandard upprätthålles både kvantitativt och kvalitativt. Enligt styrelsens åsikt har denna brist till en del sannolikt framkallats av mera tillfälliga kristidsbetonade omständigheter. Det är dock av så stor betydelse för upprätthållande av en god sjukhusstandard att sjukvårdsanstalterna ej skola behöva kämpa mot övermäktiga svårigheter då det gäller personalanskaffningen, att allt bör göras som är ägnat att på ett rationellt sätt underlätta rekryteringen. Styrelsen kan visserligen ej dela motionärernas uppfattning

att frågan om arbetstidens längd är av den betydelse, att den kan spela någon avgörande roll då det gäller rekrytering av sjukvårdspersonal, eftersom brist på personal uppstått även vid sjukvårdsanstalter, där arbetstiden regleras enligt lagens bestämmelser. Dock har styrelsen ej något väsentligt att anföra mot att 8-timmarslagen även kommer att gälla sjukvårdspersonal. För att ett upphävande av inskränkningen i 8-timmarslagen beträffande sjukvårdspersonal ej skall ytterligare accentuera personalbristen därigenom att ett tillfälligt ökat behov av personal på en gång kommer att göra sig gällande, blir det dock nödvändigt att elastiska övergångsbestämmelser fastställas. Speciellt gäller detta sjuksköterskepersonalen, för vilken den fleråriga utbildningen gör att en ökad efterfrågan endast så småningom kan tillgodoses. (Ehuru en arbetstidsbegränsning för underläkarna på många håll är i hög grad påkallad, äro dock denna personalgrupps arbetsförhållanden av så speciell karaktär, att arbetstiden för denna grupp svårligen torde kunna regleras genom 8-timmarslagen. För denna personalgrupp äro därför speciella bestämmelser erforderliga.)

Styrelsen för *landstingsförbundet* anför:

Sjukhuspersonalens arbetstid är numera på frivillighetens väg reglerad i nära överensstämmelse med gällande arbetstidslag.

Emellertid följer icke härav, att styrelsen är beredd att förorda ett slopande av undantagsbestämmelsen i arbetstidslagen. Orsaken härtill är i första hand, att arbetstidslagens bestämmelser illa förlika sig med de speciella förhållanden, som äro förenade med sjukvårdsarbetet. Dessa speciella förhållanden tillgodoses bäst, såsom hittills skett, i överenskommelser mellan sjukhusens huvudmän och vederbörande personalorganisationer. Någon anledning att lagstiftningsvägen reglera förevarande fråga föreligger sålunda ej.

Skulle emellertid oavvisligt önskemål härom föreligga, bör detta enligt styrelsens bestämda uppfattning icke tillgodoses på det sätt, motionärerna föreslagit, utan genom tillskapande av en särskild arbetstidslag för sjukhusen i likhet med vad som t. ex. skett i fråga om jordbruksarbete.

Styrelsen för *stadsförbundet* uttalar liknande synpunkter.

Styrelsen för *lasarettsläkarföreningen* anför:

Lagen om begränsning av arbetstiden äsyftar, såvitt styrelsen kunnat finna, huvudsakligen industriellt och därmed jämförbart arbete. Allt sjukvårdsarbete är emellertid väsensskilt från industriarbetet. Att passa in det förra under lagstiftning, huvudsakligen avsedd för det senare, måste i och för sig anses olämpligt. Man måste när det gäller sjukvårdsarbete lämna mycket mera utrymme för individualisering. Det kan ej heller i samma utsträckning, som när det gäller industriellt arbete, ordnas i handgrepp och tempon, som sedan kunna passas in i en strängt fixerad dagordning eller i ett till klockslagen lika strängt fixerat schema. Även om man måste sträva efter att söka, så långt detta är möjligt, begränsa sjukvårdsarbetet till vissa tider av dygnet, så är det önskvärt, att man då har en viss marginal att röra sig inom och ej är bunden av en till minuten bestämd tid. Vissa dagar kan det vara några patienter, som kräva alldeles särskild tillsyn och särskilt intresse och särskild övervakning. Andra dagar kan arbetet gå tämligen väl efter den uppgjorda dagordningen. Det personliga spelar också när det gäller sjukvårdsarbete, en avsevärt större roll än inom industriellt arbete. Man kan därför ej, som när det gäller det senare, med fördel dela upp det på skift.

Påståendet att de regler som följas i sjukhusarbetet äro föråldrade, kan

styrelsen ej dela. Det måste tvärtom erkännas, att man å sjukhusen med stor energi sökt att, så långt sig göra låter, rationalisera sjukvården och anpassa arbetet efter alla rimliga krav på reglerad arbetstid och fritid. Man har även i stor utsträckning sökt motverka den splittring av arbetstiden, som motionärerna omnämna som ett av sina motiv. Då sjuka emellertid måste ha tillsyn även på kvällen, kan man ej undvika kvällsarbetet, även om man sökt i görligaste mån inskränka det. För att detta kvällsarbete ej skall medföra att arbetstiden blir splittrad mer än nödigt är, har man därför sökt ordna personalens arbete så, att den turvis deltagar i detsamma. På detta sätt får alltid en del av personalen under en viss tidsperiod arbetet koncentrerat till den tidigare delen av dagen och kvällarna fria.

Lasarettsläkarföreningens styrelse är alltjämt av den uppfattningen, att det skulle vara till men för sjukvården, om sjukvårdspersonalen rycktes in i lagen om arbetstidens begränsning. Sjukvårdsarbetet kan inte och bör enligt styrelsens åsikt inte göras till föremål för samma rigorösa lagstiftning som industriellt och därmed jämförligt arbete. Några bärande skäl för den föreslagna lagändringen anser styrelsen att motionärerna ej kunnat anföra. Ej heller kan styrelsen finna, att de förebragt några skäl för den åsikten, att det skulle vara de rådande arbetsförhållandena, som huvudsakligen äro orsaken till de avsevärda och för sjukvården onekligen betänkliga svårigheter. som rått de sista åren, när det gäller rekrytering av framförallt den lägre personalen.

Den viktigaste orsaken till dessa svårigheter anser styrelsen vara de otillfredsställande avlöningsförhållandena på detta område. Det råder intet tvivel om, att sjukvårdspersonalen, särskilt gäller detta sköterskor och sjukvårdsbiträden, i regel äro sämre avlönade än motsvarande befattningar inom andra yrken. En ökning av lönerna så att sjukvården i lönehänseende kan konkurrera med dessa andra yrken, anser lasarettsläkarföreningens styrelse vara den mest effektiva åtgärden för att göra sjukhusarbetet mera begärligt. Vid lönesättningen bör enligt styrelsens åsikt skäligen hänsyn tagas även till sjukvårdsarbetets speciella karaktär, och till att det ej låter sig göra att begränsa det till bestämda klockslag med samma exakthet som i en hel del andra yrken.

Sjuksköterskeföreningens centralstyrelse anser, att den nuvarande bristen på sjukvårdspersonal främst är beroende på det på grund av kristiderna ökade behovet av kvinnlig arbetskraft. Att under en period, då bristen på personal är uppenbar, forcera fram ytterligare arbetstidsbegränsning genom tillämpning av arbetstidslagen synes styrelsen föga tillrådligt. Enligt dess mening bör arbetstiden på sjukvårdsanstalter i möjligaste mån ordnas enligt normen 192—216 timmar per fyra veckorsperiod, men styrelsen anser det icke lyckligt vare sig för sjukvården eller för de anställda, att organisationen av arbetet fastläses vid bestämmelserna i arbetstidslagen.

Medicinalstyrelsen yttrar:

Vad först beträffar det av motionärerna berörda spörsmålet angående den vid sjukhusen anställda personalens löneförhållanden anser styrelsen i likhet med motionärerna, att en förbättring på detta område är önskvärd. Därest vederbörande huvudmän genomföra en dylik förbättring, borde beslut härom avse icke endast sjukvårdsbiträden utan *all* sjukvårdspersonal med undantag dock av läkare i ansvarig ställning. Styrelsen önskar därvid

framhålla, att sjuksköterskorna särskilt med hänsyn till de krävande och ansvarsfulla uppgifter, som påvåla dessa befattningshavare, i förhållande till å andra verksamhetsområden i utbildningsavseende jämförlig personal måste anses vara underbetalda.

Vad angår arbetstiden har styrelsen funnit, att vederbörande huvudmän pläga vara angelägna att inom vederbörande avtals ram ordna arbetstiden för ifrågavarande personal på så tillfredsställande sätt som möjligt.

Arbetstiden å sjukhusen är dock fortfarande lång och ansträngande för större delen av sjukvårdspersonalen och styrelsen håller före, att det skulle vara förmånligt icke minst för det allmänna, om en minskning av arbetstidens längd kunde åvägbringas. Medicinalstyrelsen kan dock icke dela den av motionärerna uttalade meningen, att den för närvarande förefintliga bristen på arbetskraft vid sjukhusen vore beroende på, att lagen om arbetstidens begränsning icke gäller för dessa anstalter. Styrelsen hyser i stället den meningen, att denna brist på viss personal beror på många andra omständigheter, bland vilka styrelsen framför allt vill framhålla konkurrensen med högre avlönade men i övrigt likvärdiga tjänster på andra områden, särskilt då inom industrien. Då styrelsen sålunda icke kan erkänna att något väsentligt sammanhang förefinnes mellan arbetstidens längd och den nuvarande bristen på arbetskraft i fråga om sjukvårdspersonal på sjukhusen, kan styrelsen icke tillstyrka, att en reglering av denna personals arbetstid under nu rådande förhållanden vidtages genom lagändring.

Styrelsen anser sig dock i detta sammanhang böra ifrågasätta, huruvida icke en utredning borde verkställas angående reglering av arbetstiden för all vid sjukhusen anställd personal, sålunda även för läkare och sjuksköterskor.

Landsorganisationen anför:

I likhet med motionärerna anser landsorganisationen att den nu aktuella, synnerligen allvarliga personalbristen inom sjukvården är att tillskriva dels missnöje med arbetstidsförhållandena, dels den i lönehänseende eftersatta ställning, som särskilt biträdespersonalen intager, vilka förhållanden icke gjort det möjligt för anstalterna att möta arbetskraftskonkurrensen från näringslivets sida. Även om en ökad personaltillgång kan förväntas vid en avmattning av denna konkurrens, och även om det nu aktuella behovet skulle kunna tillgodoses genom tjänstepliktsförordnande, kunna sjukvårdsanstalterna på längre sikt säkerställas mot kriser av samma art först genom en rationell arbetstidsreglering och lönesättning. I förra hänseendet kan det givetvis ej tillåtas att fördomar av den art, som t. ex. 1921 förestavade sjuksköterskeåkrens negativa hållning i lagstiftningsfrågan, få bestämma statsmakternas inställning. Men icke heller de övriga skäl, som då och senare anförts mot en lagreglering på detta område, kan landsorganisationen finna hållbara, då möjlighet ju finnes att dispensledes ta erforderlig hänsyn till praktiska olägenheter av en generellt genomförd arbetstidsbegränsning.

Vad nu sagts gäller i lika mån de med sjukvårdsanstalterna jämförliga inrättningar, som omfattas av undantagsregeln.

Genom kollektivavtal med de större kommunerna och med landstingen har visserligen en icke oväsentlig förbättring av arbetstidsförhållandena kunnat åstadkommas för ekonomipersonalen och viss sjukvårdspersonal (sjukvårdsbiträden, operationsbiträden, röntgenpersonal och sjukbärare). Sedan 1937 har för dessa grupper arbetstiden per fyraveckorsperiod minskats

från 216 eller 240 timmar till 192 timmar. Även vid dessa sjukhus finnas dock alltså anställda (t. ex. barnsköterskor) med en arbetstid av 216 timmar. Därtill kommer, speciellt för biträdena, en arbetstidsindelning, som icke medger sammanhängande fritid och vila, och ett fridagssystem, som t. ex. i Stockholm medför att endast var sjätte söndag är fridag.

Även om avtalsregleringen för städernas och landstingens sjukhus är relativt omfattande, och även om arbetstidsmättet och perioden för dettas beräkning i stort sett icke kunde bestämmas på annat sätt vid en lagstiftning, anser även den hithörande personalen en lagreglering mera betryggande.

Helt utanför varje arbetstidsreglering står sjukvårds- och ekonomipersonalen vid ett flertal privata sjukvårdsinrättningar.

Att, såsom motionärerna föreslå, omedelbart göra arbetstidslagen tillämplig på här ifrågavarande verksamheter torde av praktiska skäl icke vara möjligt. Personalbristen är för övrigt, såsom framhållits, icke betingad enbart av avsaknaden av arbetstidsreglering. Landsorganisationen tillstyrker emellertid att frågan göres till föremål för skyndsamt utredning.

Utskottet. Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen äro arbetstidsförhållandena för personalen vid sjukvårdsinrättningarna i viss utsträckning reglerade genom åtgärder av staten och anvisningar av medicinalstyrelsen samt genom kollektivavtal. Sammanfattningsvis kan konstateras, att 48 timmars arbetsvecka redan genomförts för all personal vid statens sjuksjukhus, att en arbetstid av 192 timmar per fyraveckorsperiod redan gäller för ekonomipersonalen vid övriga större av landsting eller kommuner drivna sjukvårdsinrättningar och för den oskolade sjukvårdspersonalen vid åtskilliga av dessa samt att från och med 1946 en arbetstid av 192 timmar per fyraveckorsperiod skall vara generellt genomförd för den oskolade sjukvårdspersonalen vid samtliga större av landsting drivna sjukvårdsinrättningar. Regleringen av arbetstiden till 192 timmar per fyraveckorsperiod har åstadkommits genom kollektivavtal. De av medicinalstyrelsen utfärdade anvisningarna, enligt vilka maximitiden per fyraveckorsperiod för det stora flertalet av personalen bör vara 216 timmar, äro av betydelse för den oskolade personalen vid sjukvårdsinrättningar, beträffande vilka kollektivavtal ej gäller, samt för sjuksköterskor, sjuksköterskeelever och barnmorskor. Såsom arbetsmarknadscommissionen anmärkt äro nämnda anvisningar emellertid icke av tvingande natur, varför deras betydelse under tider, då sjukhusen varit hårt belastade eller då personalbrist rått, varit relativt begränsad. Även vid sjukvårdsinrättningar, där avtalsenliga arbetstider tillämpas, har den nu rådande personalbristen medfört, att den bestämda arbetstiden ej alltid kunnat hållas.

Ehuru en ganska omfattande reglering av arbetstidsförhållandena enligt vad ovan anförts redan åstadkommits, torde dock arbetstiden även under normala förhållanden fortfarande vara lång och ansträngande för en stor del av personalen. Den avtalsmässiga regleringen är icke fullständig, då den ju icke omfattar alla sjukvårdsinrättningar och ej heller all personal.

Utskottet kan icke dela motionärernas uppfattning, att en förbättring av arbetstidsförhållandena skulle kunna under nuvarande förhållanden i avsevärd mån avhjälpa bristen på personal vid sjukvårdsinrättningarna. Det är emellertid enligt utskottets mening ett framträdande önskemål, att arbetstiden för all sjukvårdspersonal genom lag regleras på ett ur arbetarskyddssynpunkt tillfredsställande sätt. En sådan reglering torde med hänsyn till de speciella förhållanden, varunder sjukvårdsarbetet bedrivs, icke kunna utan vidare ske därigenom att sjukvårdspersonalen hänföres under allmänna arbetstidslagen. Om denna utsträcktes att omfatta sjukvårdspersonal, skulle regleringen dessutom icke komma att inbegripa de mindre sjukvårdsinrättningarna. Utskottet vill därför föreslå, att frågan om lagstadgad arbetstidsreglering för sjukvårdspersonal göres till föremål för närmare utredning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående frågan om en lagstadgad arbetstidsreglering rörande arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kan föranleda; samt

B. att förevarande motion, i den mån den icke beaktats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 maj 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman*, *Wistrand*, *Löfvander**, *Olof Carlsson*, *Mannerskantz*, *Roos**, *Hage* och *Nils Elowsson*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Pettersson* i Hällbacken*, *Ryberg**, *Hermansson**, *von Seth**, fru *Johansson**, herrar *Larsson* i Östersund och *Jansson* i Hällefors.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.